SFINȚENIE ŞI ÎMPUTERNICIRE ÎN ISAIA 6. O COMPARAȚIE ÎNTRE TRADIȚIILE TEXTUALE (ANALIZA IS. 6,5AB)

MICHAEL FIEGER
Theologische Hochschule Chur, Elveția
m.fieger@bluewin.ch

ADRIAN MURARU
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași
muraru_a@yahoo.com

Zusammenfassung: An Jesaja 6,5ab können verschiedene interessante Feststellungen gemacht werden. Um den Inhalt eines Textes prinzipiell zu verstehen, sind eigene Übersetzungen von verschiedenen Texttraditionen nötig. Die Quelltexte sind dabei primär zu behandeln. Die Texttraditionen helfen allenfalls im Verständnis, können aber auch theologische Streitigkeiten beinhalten und/oder verursachen.
Das Judentum ist höchst bedeutsam für das Verständnis der Texte. Die Vorstellungen von rein und unrein sind aufgrund der Funde in Qumran neu in die christliche Wirklichkeit zu stellen. Jesaja ist sich seiner Würde und Verantwortung als berufener Prophet bewusst, der Mensch ist prinzipiell gut, seine Werke können aber unrein sein.
Schlüsselwörter: Hieronymus, Origenes, Hexapla, Vulgata, Septuaginta, Masora, Qumran, Übersetzung, Judentum, rein und unrein

Textul de față[*] își propune să discute dificultățile de traducere, care indică orizonturi spirituale, teologice, culturale diferite, ale unui fragment din Isaia 6. În speță, se are în vedere o secvență din Proto-Isaia, în care profetul este dezvăluit în vocația sa: ca proroc al Celui Uns, Isaia se dovedește a fi împuternicit să descopere cele viitoare. Legitimitatea sa, ca profet, este mizată pe trecutul.

În tradiția biblică românească, fragmentul pe care îl avem în atenție este tradus în mod diferit. Pentru Milescu Spătarul, Is. 6,5ab are următoarea înfățișare: „Şi dziș: «O, săracul eu, căci m-am umilit, căci om fiind şi necurate buze având, …»". Desigur, conform bibliografiei curente, care pleacă de la o mărturie a Ms. 45, Milescu utilizează ca text principal, în acțiunea de traducere, ediția Frankfurt a

[*] Adresez pe această cale mulțumiri colegului Stefan Bolli, care m-a ajutat să înfățișez publicului românesc, în straie potrivite, ideile expuse cu prilejul Simpozionului MLD din mai-iunie 2013.

BDD-A19632 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:26:00 UTC)

Septuagintei (1597), aşadar traduce un text grecesc. Situaţia este diferită în cazul lui Cornilescu, mai aproape de zilele noastre. Acesta ne oferă, pentru acelaşi pasaj (Is. 6,5ab), următoarea traducere: „Atunci am zis: «Vai de mine! Sînt pierdut, căci sînt un om cu buze necurate, …»". După propria mărturie, Cornilescu urmează textul ebraic, masoretic, în cazul cărţilor veterotestamentare, fiind evidentă consultarea unor ediţii moderne care traduc acelaşi text masoretic (Louis Segond, de exemplu). Negreşit, acelaşi pasaj protoisaic poate fi tradus, urmând un alt text de bază (Qumran), în următorul fel: „Şi eu spun: «Vai de mine, căci am fost distrus, căci bărbat buze necurate (buză necurată) eu, …»" (trad. Michael Fieger). Pentru a înţelege însă această din urmă traducere, ar merita discutate diferenţele dintre varianta qumranică a Is. 6,5ab (cca 200 a. Chr.) şi cea masoretică (secolul al XI-lea p. Chr.). Şi diferenţele nu ţin doar de vocalizare: nu mai puţin de cinci diferenţe majore apar după compararea textelor.

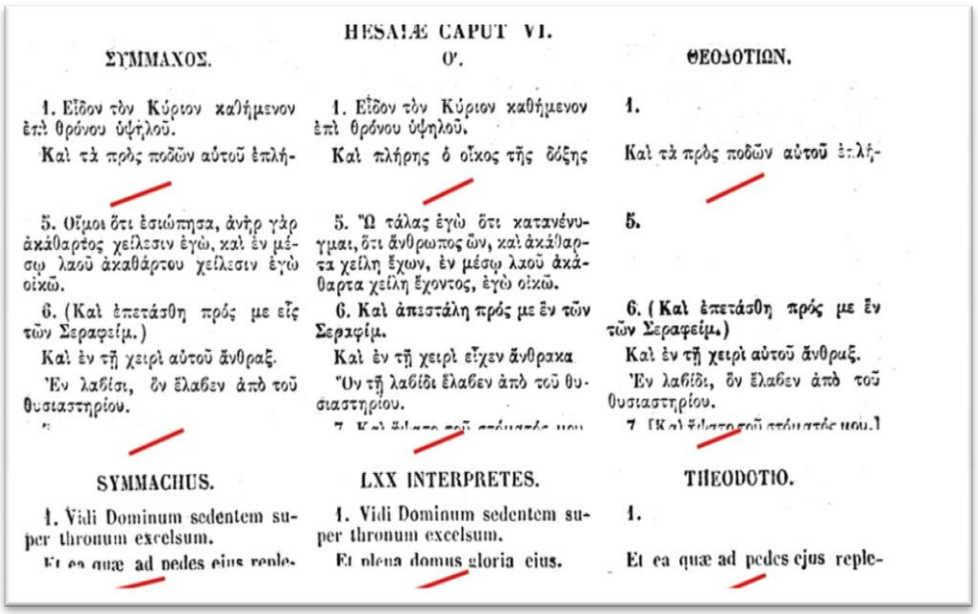
Isa 6,5ab *[Qumran]:*
ואמד אילי כי נדמיתי כיא איש טמה שפתים אנוכי

[Textul Masoretic]:
וָאֹמַר אֽוֹי־לִי כִּי־נִדְמֵיתִי כִּֽי אִישׁ טְמֵא־שְׂפָתַיִם אָנֹכִי

Am amintit, aşadar, trei traduceri româneşti ale textului protoisaic, dependente de texte de bază diverse, care se constituie într-o tradiţie biblică. Într-un fel, cele trei traduceri reflectă o altă tradiţie, cea a „textelor sursă", ebraic, grecesc şi latin. Pentru noi, la început de secol al XXI-lea, totul începe cu cea mai veche mărturie, cea a textului de la Qumran tocmai discutat mai sus. Traducerile succesive în greacă ale originalului ebraic oferă diferenţe semnificative. Astfel, Septuaginta are secvenţa *καὶ εἶπα ὦ τάλας ἐγὼ ὅτι κατανένυγμαι ὅτι ἄνθρωπος ὢν καὶ ἀκάθαρτα χείλη ἔχων* (ceea ce poate fi tradus „Şi eu am spus: «O, eu mizerabilul, căci eu sunt străpuns, căci om fiind şi necurate buze având…»" - trad. Michael Fieger), în vreme ce Symmachos propune *Οἴμοι ὅτι ἐσιώπησα, ἀνὴρ γὰρ ἀκάθαρτος χείλεσιν ἐγώ* …. (ceea ce s-ar traduce „Vai de mine, căci eu am tăcut bărbat, căci necurat la buze eu" – trad. Michael Fieger). Dacă acreditǎm lectura lui Theodoret de Cyr (*Commentaria in Isaiam*, 3,98), vom spune că celelalte două versiuni greceşti ale Is. 6,5ab erau proxime traducerii lui Symmachos.

Nici versiunea septuagintală, de prestigiu pentru creştini, nu s-a înfăţişat monolitic, ci a cunoscut variaţii: pe lângă inevitabilele diferenţe produse de copierea manuală a cărţilor biblice, recenzii succesive (Origen, Lucian) au marcat textul biblic. Acest efort filologic a culminat cu realizarea Hexaplei, o ediţie pe coloane a Bibliei greceşti, care punea la un loc textul ebraic (scris cu litere ebraice, respectiv greceşti) şi versiunile greceşti: Aquila, Symmachos, Septuaginta, Theodotion.

BDD-A19632 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:26:00 UTC)

HESAIÆ CAPUT VI.

ΣΥΜΜΑΧΟΣ.	Ο'.	ΘΕΟΔΟΤΙΩΝ.
1. Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ.	1. Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ.	1.
Καὶ τὰ πρὸς ποδῶν αὐτοῦ ἐπλή-	Καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης	Καὶ τὰ πρὸς ποδῶν αὐτοῦ ἐπλή-
5. Οἴμοι ὅτι ἐσιώπησα, ἀνὴρ γὰρ ἀκάθαρτος χείλεσιν ἐγὼ, καὶ ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκαθάρτου χείλεσιν ἐγὼ οἰκῶ.	5. Ὢ τάλας ἐγὼ ὅτι κατανένυγμαι, ὅτι ἄνθρωπος ὤν, καὶ ἀκάθαρτα χείλη ἔχων, ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκαθάρτα χείλη ἔχοντος, ἐγὼ οἰκῶ.	5.
6. (Καὶ ἐπετάσθη πρός με εἷς τῶν Σεραφείμ.)	6. Καὶ ἀπεστάλη πρός με ἓν τῶν Σεραφίμ.	6. (Καὶ ἐπετάσθη πρός με ἓν τῶν Σεραφείμ.)
Καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἄνθραξ.	Καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα	Καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἄνθραξ.
Ἐν λαβίσι, ὃν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου.	Ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου.	Ἐν λαβίδι, ὃν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου.

SYMMACHUS.	LXX INTERPRETES.	THEODOTIO.
1. Vidi Dominum sedentem super thronum excelsum.	1. Vidi Dominum sedentem super thronum excelsum.	1.
Et ea quæ ad pedes eius reple-	Et plena domus gloria eius.	Et ea quæ ad pedes ejus reple-

Pentru lumea care se exprimă în latină, o altă tradiţie s-a constituit, pornind de la Vetus Latina, de la Afra, şi culminând cu Vulgata ieronimică. Pentru eruditul latin, care şi-a asumat „Hebraica veritas", tălmăcirea dată pasajului Is. 6,5ab a fost: „et dixi vae mihi quia tacui quia vir pollutus labiis ego sum" („Şi eu am spus: «Vai de mine, căci eu am tăcut, căci bărbat necurat la buze eu sunt" – trad. Michael Fieger).

Şi abia la şase secole după traducerea ieronimică avem disponibil textul masoretic, un text care „explicitează" conţinutul consonantic al Bibliei ebraice prin vocalizare. Aşadar, şirul mărturiilor textuale se încheie puţin după anul 1000 p. Chr. Textul masoretic, discutat prin comparaţie în prima parte a articolului, este: וָאֹמַר אוֹי־לִי כִּי־נִדְמֵיתִי כִּי אִישׁ טְמֵא־שְׂפָתַיִם אָנֹכִי („Şi eu spun: «Vai de mine, căci am fost distrus, căci bărbat cu buze necurate eu, …»" – trad. Michael Fieger).

Aceste tradiţii textuale, aceste variante, ne pun în situaţia de a interoga semnificaţia pasajului biblic discutat. Diferenţele constatate sunt numeroase şi ele produc lecturi diferite în tradiţiile biblice „vulgare". Mai întâi, surprinde utilizarea unor verbe diferite ca sens pentru traducerea primului verb din locuţia profetului: „a străpunge", „a tăcea", „a distruge", „a se umili". Apoi, tradiţiile textuale oscilează în a indica „omul" sau „bărbatul" în aceeaşi secvenţă, ceea ce oferă diferenţe de sens pasajului. Corelat acestui substantiv se află şi adjectivul „necurat/-e", în versiunile Symmachos, Vulgata, precum şi în cea a textului masoretic, în vreme ce în alte versiuni (Qumran, Septuaginta) adjectivul este relaţionat cu substantivul „buze". În fine, merită observat că Symmachos evită introducerea, indicând direct locuţia profetului.

BDD-A19632 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:26:00 UTC)

Aceste dificultăţi avertizează asupra mai multor pericole. Studiul biblic realizat în lipsa controlului asupra diferitelor tradiţii textuale este potenţial periculos prin neînţelegerile pe care le poate genera. Apoi, discriminarea trebuie făcută între diferite tipuri de texte, studiul ştiinţific privilegiind textele de bază (Quelltexte). În fine, discernământul trebuie de fiecare dată utilizat: tradiţiile textuale pot uni sau dezbina.

Revenind la textul discutat în acest articol, polimorfia variantelor pune problema unui principiu ordonator. Se poate afirma preeminenţa (cronologică) a tradiţiei ebraice a Is. 6,5ab, după cum prioritatea (teologic-creştină) poate fi acordată variantei septuagintale sau celei a Vulgatei (ambele au creat impresionante corpusuri explicative, aplicate *acestor* variante biblice). Dificultăţile relevate mai sus pot fi astfel subsumate unor universuri de discurs, care ordonează materia şi oferă astfel posibilitatea unor răspunsuri.

Bibliografie

A. Izvoare[1]

Biblia Hebraica Stuttgartensia (BHS): Schenker, Adrian. Stuttgart, [5,]1997.

Biblia Sacra Iuxta Vulgatam Versionem: Weber, Robert; Gryson, Roger. Stuttgart, [5,]2007.

Biblia sau Sfînta Scriptură: Cornilescu, Dumitru. Bukarest, 1921.

Hexaplorum Origenis în Patrologia Graeca: Migne, Jacques-Paul, 1857 (volum 16B).

Manuscrisul românesc nr. 45 [c. 1683-1686]. Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj. Conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu şi revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

Septuaginta: Rahlfs, Alfred; Hanhart, Robert. Stuttgart, Editio altera, 2006.

Septuaginta Deutsch: Kraus, Wolfgang; Karrer, Martin. Stuttgart, 2009.

Septuaginta Frankfurt, 1597.

The Biblical Qumran Scrolls: Ulrich, Eugene. Leiden/Boston, 2010.

[1] Traducerile din Vulgata şi din BHS sunt realizate de Michael FIEGER.

BDD-A19632 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:26:00 UTC)